

De koningin van de kant

Het eeuwenoude ambacht van Alençon

Toen hij Italiaanse kantwerkers naar Frankrijk haalde, zorgde de Zonnekoning voor een ware rage. Na de industrialisatie doofde de interesse, maar in Normandië worden naald en draad in ere gehouden. De dentellières van Alençon doen hun precisiewerk met overgave. 'Het is een spel van transparantie.'

De koningin van de kant

Er was eens een Franse Koning die van luxe, weelde en geld hield. Zijn eetlust en zijn behoefte aan maîtresses waren legendarisch. Hij regeerde in de tweede helft van de 17e eeuw en riep zichzelf uit tot koning bij de gratie Gods.

Hetgeen zoveel wil zeggen als plaatsvervanger van God op aarde. Grootheidswaan was hem dus niet vreemd. Zijn naam was Louis XIV. Lodewijk de Veertiende was een groot liefhebber van alles wat mooi was, vooral van kunst en kleding. Zo raakte in die tijd de rijk versierde Venetiaanse naaldkant in de mode. De koning, de hoge aristocratie en de geestelijken verwerkten dit exclusieve naaldwerk in hun kledij. Op deze manier vloeide veel geld weg naar het Italiaanse 'kantimperium'. 'Wat zij kunnen, kunnen wij ook en dan houden we het geld in Frankrijk', dacht de Koning. En zo geschiedde. Onder leiding van minister J.B. Colbert werd in 1665 een Franse kantfabriek opgericht. Dertig kantwerkers uit Venetië werden naar Alençon gehaald. En let wel, we spreken hier niet over machinale kant, of over kant gemaakt door kantklossen. We hebben het over kant met een grote K, gemaakt met uitsluitend naald en draad, *Point de France* of *Point d'Alençon* genaamd. Natuurlijk waren de Fransen beter en maakten zij de meest verfijnde en gevarieerde naaldkant op aarde. Het Normandische stadje groeide uit tot het centrum van de Franse kantindustrie en de Point d'Alençon kreeg internationaal bekendheid als *The Queen of Lace*.

Het mysterie van kant

De perfecte naaldkant maken was geen sinecure. Maar liefst tien opeenvolgende stappen moesten worden doorlopen. Iedere kantwerkster werd opgeleid in slechts twee of drie stappen. Vanwege de efficiency en om het mysterie van kant niet te onthullen. De kantmeesteres was de enige die het gehele proces kende en die de verschillende stukken tot het eindproduct maakte. Zij had veel aanzien en slechts enkelen van de onderdanen van de koning mochten deze eervolle functie vervullen. De waarde van kant was destijds groot en je bezit werd afgemeten aan de hoeveelheid geld die je had, de grootte van je kasteel, het aantal meters kant en de vierkante meters grond die je had. In deze volgorde. Waarom kant meer waard was dan grond? Als u zich bedenkt dat het maken van een vierkante centimeter, afhankelijk van het motief, maar liefst tien tot vijftien uur handwerk in beslag neemt en dat niet iedereen geschikt was om dit prestigeproduct te maken, dan zult u dat begrijpen. Naaldkant kon alleen gemaakt

worden door vrouwen, die *Doigts de Fées* hadden, 'feeënvingers'. Vingers die zo gevoelig waren dat ze naald en draad op de juiste manier konden beroeren. Zoals een fee met haar toverstokje zwaait. En zo is het zo'n driehonderd jaar later eigenlijk nog steeds.

Nieuw leven

In het begin van de 20ste eeuw kreeg de Point d'Alençon te maken met grote concurrentie van machinale kant en nam de handmatige kantproductie af. Het was pas weer in de jaren zestig dat de Franse regering de nationale waarde van het naaldkant erkende en de kantindustrie nieuw leven inblies. Niet omwille van de productie, maar voor het behoud van nationaal cultureel erfgoed. In 1980 ontstond het Atelier de Culture de Dentelles. Op een pittoresk plein met prachtig groene platanen, vlakbij het Musée des Beaux Arts, vind je het atelier. Voor ons bezoek moet er eerst autorisatie bij het Ministerie van Cultuur in Parijs worden aangevraagd. Vol verwachting stappen wij het atelier binnen waar de luxe van het product niet aan af te zien is. In een kaal klaslokaal met felle tl-verlichting zitten acht *dentellières*, kantwerksters, hun noeste arbeid te verrichten. Mademoiselle Levefre zwaait de scepter over het atelier. Aan de muur van haar kantoortje hangen de diploma's en prijzen die zij met haar werk heeft behaald. 'Want vergeet niet, alleen de allerbesten krijgen hier een plaatsje', vertelt zij trots. 'Het atelier heeft een aantal functies. De kant die wij maken, wordt geëxposeerd in binnen- en buitenland. Frankrijk is trots op deze bijzondere kant en laat het graag overal zien. Het is onderdeel van ons cultureel erfgoed en dat wil de regering in stand houden.' Naast de uitstraling die Frankrijk met dit nationale product krijgt, is het voor het nationaal erfgoed van belang dat de specifieke vaardigheden die nodig zijn om dit verfijnde kunstwerk te maken, worden vastgelegd en doorgegeven. Daarnaast verricht het atelier onderzoek om met de traditionele technieken een brug te slaan naar de moderne kunst. Het mysterie van kant blijft bestaan, maar heeft zich aangepast aan de moderne tijd. Tegenwoordig zijn alle *dentellières* bekend met het hele traject, maar er is binnen het atelier nog wel een duidelijke hiërarchie.

Niet te leren uit boeken

Mademoiselle Levefre wordt geassisteerd door Benedicte die zich, naast de productie, met onderzoek bezighoudt en tevens jongere en minder ervaren collega's opleidt. Benedicte is moeder van drie volwassen kinderen en het maken van naaldkant is haar passie. 'Toen ik zestien was, zag ik op televisie een uitzending

Links: Atelier National du Point d'Alençon: de verbinding tussen oud en nieuw. Een bijzonder en waardevol erfgoed blijft behouden.

De koningin van de kant

over naaldkant. Toen gebeurde er iets met me. Ik wist dat ik daar mijn beroep van wilde maken. Na een jaar geduldig wachten, want er was geen plek op het atelier, kon ik als leerling beginnen.' Het maken van kant leerde Benedicte van een doofstomme lerares. Benedicte kon haar soms moeilijk begrijpen, maar de

Opvallend is het wel, dat Mademoiselle Lefevre en alle kantwerksters brildragend zijn

gebaren die je met de naald en draad moest maken, kon de *professeur* feilloos overbrengen. Het maken van naaldkant is niet uit boeken te leren. Je moet het zien. Pas na acht jaar opleiding heb je de verfijnde techniek van Point d'Alençon onder de knie en ben je een volleerde dentellière.

Heeft een van haar kinderen haar genen voor dit beroep? 'Helaas niet. Daar zijn ze trouwens ook veel te beweeglijk voor. Ze kunnen geen minuut stilzitten.' Om dit heel precieze werk te doen, moet je uren op je plaats kunnen blijven zonder te praten en beschikken over een eindeloos geduld. Eigenschappen die Benedicte en de andere kantwerksters in het atelier hebben. Benedicte is een kei in haar vak. Ook zij heeft vele prijzen gewonnen en behoort tot een van de besten in het land. Ze straalt de rust uit die nodig is om haar werk te doen. Is ze altijd zo rustig en geduldig? 'Ah non! Als ik echt boos ben, berg je dan maar. Ik heb eens een hele stapel servies zo op de grond gekletterd. Maar dat is niet vaak gebeurd, pas zo'n drie of vier keer.' Dit bijzondere vak blijft een uitdaging voor haar. In haar vrije tijd struint ze marktjes af om stukjes kant te bemachtigen waarvan ze de techniek of het patroon nog niet kent. Thuisgekomen met haar

In het stadsbeeld van Alençon zijn kantmotieven, uitgevoerd in verschillende materialen, terug te vinden.

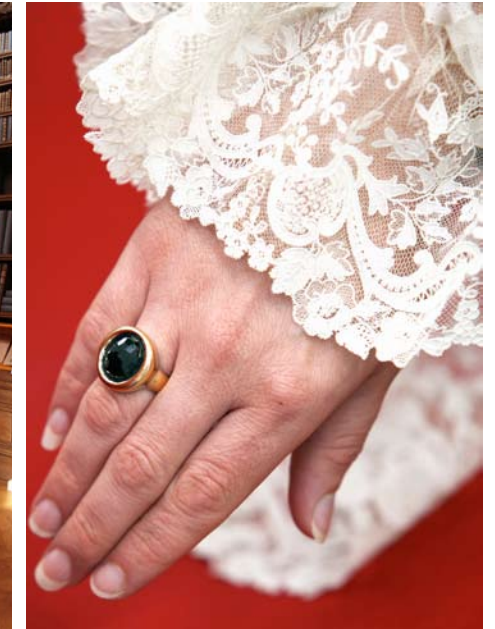
dierbare aanwinst, haalt ze die voorzichtig uit elkaar en probeert ze een techniek te vinden om het zelf te maken. 'Het is een soort puzzel, die me niet loslaat voordat ik de techniek heb ontrafeld.'

Un jeu de transparence

'De beste naaldkant is kant die zo transparant mogelijk is. De minimalistische gaatjes laten schaduw en licht zien, steeds weer op een andere manier. Hoe je het ook houdt, iedere keer is het kijken naar kant een andere beleving. *C'est un jeu de transparence*. De eerste keer dat ik het zag, kon ik niet begrijpen dat zo iets moois, zo uniek en precies, gemaakt werd door vaardige handen met naald en draad.' Uit de beeldende en fantasievolle omschrijvingen van mademoiselle Lefevre blijkt haar liefde en passie voor het vak. Benedicte zei het al: geduld is een vereiste om kantwerkster te zijn. Als andere eigenschappen worden genoemd: een grote interesse voor raffinement, en de passie, het doorzettingsvermogen en het geduld om iets moois te willen maken. Deze laatste eigenschap komt in het jachtige hedendaagse leven steeds minder voor. Vanzelfsprekend moet je kunnen omgaan met naald en draad en goede ogen hebben. Opvallend is het wel, dat Mademoiselle Lefevre en alle kantwerksters in het atelier brildragend zijn. Het is een zwaar beroep. Je werkt continu in een kramp, in opperste concentratie. Het is noodzakelijk om na maximaal anderhalf uur werken de naald, draad en je vingers vijftien minuten rust te geven. Dat het fysiek en mentaal zo'n zwaar beroep is, is de reden dat veel kantwerkers het niet volhouden.

Kant en Alençon zijn onlosmakelijk met elkaar verbonden. Terrasbezoekers kunnen er alles over vertellen en zijn trots op hun *Queen of Lace*. Je ziet kantmotieven ook in het stadsbeeld terug. In het ijzerwerk gebruikt voor de balkonhekken bijvoorbeeld, en in het fijne houtsnijwerk bij de ingang van de basiliek van Notre Dame, genaamd 'steenkant'. Het kantsprookje is dus nog lang niet afgelopen. Sterker nog, de laatste jaren keert kant terug in ons modebeeld. Deze winter is kant met leer, een combinatie van finesse en vrouwelijke stoerheid, een trend. Topontwerpers als Valentino, Yves Saint Laurent en Christian Lacroix zijn dol op kant en verwerken het in hun haute couture. De charme van kantoepassingen is de doorschijnendheid. Zorgt u wel dat u daar rekening mee houdt als u het draagt. De vroegere Spice Girl Geri Halliwell was dat even vergeten en had niet in de gaten dat haar onderjurk onder haar minuscule kanten jurkje opkroop. De paparazzi zijn er dol op! En zo leeft iedereen nog lang en gelukkig.

■ TEKST MAARTJE SANTEMA FOTOGRAFIE NIENKE ELENBAAS

Tips & Adressen

Notre Dame d'Alençon

In het hart van de voetgangersgebied ligt de Kerk van Onze Lieve Vrouw, gebouwd in de 15de en 16de eeuw. De kerk valt op door zijn enorme afmetingen, de elegantie van het gotische middenschip, de prachtige, felgekleurde glas-in-loodramen en het fijne houtsnijwerk. Iedere donderdagochtend is en markt rond de basiliek.

La Halle aux blés

Nagebouwd van de Halle au Blé in Parijs. Architectonisch een mooi gebouw met een glazen koepel, midden in de stad. Gebouwd in de late 18de eeuw, met als oorspronkelijke functie de graanhandel.

Boutique Auguste

Sfeervolle winkel met bloemen, brocante en op de eerste verdieping een kabinet met oud kant.
Place de la Halle au Blé

Musée des Beaux Arts

De tweede etage is gewijd aan kant. Zowel antiek als hedendaags kant, met kanten jurken van topcouturiers, is te bewonderen.
Rue Charles Aveline

Bibliothèque

Tegenover het museum is een bezoekje aan de biblio/mediatheek de moeite waard. Boeken, plafondhoge kasten. Modern, met behoud van het oude. Vrije toegang.

Cafe La Théâtre

Een gezellig cafe met terras in het hart van Alençon. Genieten van ruim dertig soorten siroop, van cactus tot bubble gum. Of van een lekkere, ongecompliceerde lunch.
Bij la Halle au Blé

St. Ceneri le Gerei

Een mooi dorpje in een bosrijke omgeving waar de rivier de Sarthe (geschikt om te kanovaren) doorheen loopt. Het dorpje is *Un des plus beaux villages de France* en populair bij kunstenaars. De 15de-eeuwse, kleine kapel is een aanrader voor romantici. Het dorp heeft bovendien een aantrekkelijke 11de eeuwse kerk in Romaanse stijl met opmerkelijke fresco's. *Ten zuid-westen van Alençon*

